

חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה

מראי מקומות: דף י ע"א "חכמים תקנו להם" וכו' — רא"ש ור"ן שם; דף יב ע"ב "הנושא את האשה", ותוספות רי"ד שם; גיטין דף גר ע"ב "ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי" וכו'; רמב"ם, הלכות אישות, פרק יא הלכות ט"ז.

"איתמר: אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר: חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולא למנה מנה, והם האמיניהו, שאם אמר: פתח פתוח מצאתי — נאמן. א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם? אמר רבא: חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה". וכתב הרא"ש (בפרק א, סימן יח): "וחזינן לגאון דקאמר: הנ"מ לענין מנה ומאתים, אבל לענין תוספת לא מהימן, ומימרא וטעמא דמסתבר הוא, דלא תקינו רבנן אלא מנה ומאתים, אבל תוספת איהו כתב אנפשיה, הילכך לא מהימן. איני כחולק על דברי גאון, אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין תוספת, דדבר ידוע דלשם חיבת חופה וביאה הוסיף לה, וכי היכי דאמרינן לענין מנה ומאתים: חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ואם היה שונאה היה מגרשה, ולא היה טורח בסעודה, אע"פ שמרויח בטורח הסעודה — פטור ממאתים של כתובה, גם לענין תוספת, שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה, היאך נאמר שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבוקר נתחרט ומגרשה? אלא ודאי

חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה

טענתו אמת, ולהכי מגרשה, ואדעתא דהכי לא הוסיף לה" וכו'. ולכאורה מחלוקתם של הרי"ף והרא"ש תלויה בהסבר דינו של רב נחמן. רב נחמן אמר שחכמים תיקנו את חיוב הכתובה, וגם את נאמנותו של הבעל בטענת פתח פתוח, ובפשטות כוונתו היא, שכפי שהם תיקנו את החיוב, כך הם תיקנו את הפטור. ואילו רבא הוסיף את דין החזקה, ולפי זה הטעם לפטור הוא החזקה. וניתן להסביר שהרי"ף סובר שעיקר הפטור נובע מכך שכפי שהם תיקנו את החיוב, כך הם תיקנו גם את הפטור, ומכיוון שתקנת החיוב שלהם הייתה רק לגבי הכתובה עצמה, ולא לגבי תוספת הכתובה, הרי גם הפטור של טענת פתח פתוח אינו קיים אלא לגבי הכתובה עצמה, ולא לגבי תוספת הכתובה. ואילו הרא"ש סובר שעיקר הפטור נובע מן החזקה, ומכיוון שטעם החזקה קיים גם לגבי תוספת הכתובה, הרי גם לגביה קיים הפטור של טענת פתח פתוח.

ועל פי זה ניתן להסביר מחלוקת ראשונים נוספת. התוספות בסוגייתנו (בד"ה חזקה) הקשו: "תימה, תינה באשת כהן או בפחותה מג' דמיתסרא עליה, הילכך כיון דמפסידה — נאמן, ולמ"ד נמי לקמן: כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלל, ניהא, דהשתא נמי מפסידה, שהרי מקח טעות הוא, אבל למ"ד יש לה כתובה מנה לא מפסיד מידי, אלא שבא להפסידה מכתובתה מנה, אבל הסעודה לא מפסיד, ואמאי מהימן?", והסיקו: "ונראה דלא מהימן", ואם כן התוספות סוברים שלא ייתכן שהוא גם יוכל לקיימה, וגם יהיה נאמן בטענת פתח פתוח להפסידה כתובתה, שכן אם הוא רשאי לקיימה, שוב אין קיימת החזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. אולם בדברי הראשונים אנו מוצאים מחלוקת בדבר. הריא"ז, לאחר שכתב (בפסקיו לפרק א, הלכה ב, אות ח): "ולא האמינודו חכמים בטענה זו אלא להפסידה כתובתה בלבד, אבל לא את התוספת כדברי הגאונים; ולי נראה שאף על התוספת נאמן, ומשביעין אותו שבועת היסת כדן כל הכופר ממון לחבירו",

הוסיף (שם, באות ט) וכתב: "רצה לקיימה בחזקת בעולה ולכתוב לה כתובה מנה — אין שומעין לו, שכל עיקרו לא האמינהו אלא מפני שמפסיד טורח סעודתו, וזה אינו מפסיד כלום" וכו', ואילו הרמב"ם, לאחר שכתב (בהלכות אישות, פרק יא, הלכה טז): "הורו כל הגאונים, שזה שאמרו חכמים שהוא נאמן אם הכחישו — להפסידה עיקר הכתובה, אבל התוספת יש לה", הוסיף וכתב (בהלכה יז): "הרי שרצה לקיימה אחר שהפסידה עיקר כתובתה, חזר וכתב לה מאה, לפי שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כמו שביארנו". ואם כן, הריא"ז — הסובר שלא ייתכן שיוכל גם לקיימה וגם יהיה נאמן בטענת פתח פתוח להפסידה כתובתה — הולך לשיטת הרא"ש, שכתב שהבעל נאמן בטענת פתח פתוח גם לגבי תוספת הכתובה; ואילו הרמב"ם — הסובר שיתכן שיוכל גם לקיימה וגם להיות נאמן בטענת פתח פתוח להפסידה כתובתה — הולך לשיטת הרי"ף, שכתב שהבעל אינו נאמן בטענת פתח פתוח אלא לגבי הכתובה, ולא לגבי תוספת הכתובה. וגם כאן הסברה שבדבר היא, שלדעת הרי"ף הפטור של טענת פתח פתוח נובע מכך שחכמים תיקנו הן את החיוב והן את הפטור, ומכיוון שתיקנו שהוא נאמן בטענת פתח פתוח, הרי הוא נאמן בטענה זו אף אם הוא רוצה לקיימה. אולם הרא"ש סובר שעיקר הפטור נובע מן החזקה, ולכן אין הוא קיים אלא כאשר קיימת הסברה של החזקה, שאין מסתבר לומר שישא אדם אישה ומיד לאחר מכן ירצה לגרום לכך שלא תהיה אשתו, אולם אם אין קיימת הסברה הזאת — כגון שהוא רוצה לקיימה, ורק להפסידה כתובתה — אין קיים הפטור של טענת פתח פתוח. וכך גם סוברים התוספות, ולכן הם כותבים שאין הבעל נאמן בטענת פתח פתוח אלא אם כן הוא אינו מקיימה אצלו.

הנה, בדברי התוספות לסוגיא הקודמת (בדף ט ע"ב, ד"ה לא), הקשו התוספות: "קשה, דליהמנה במגו, דאי בעיא, אמרה: מוכת עץ אני,

אפי' לרבנן דלקמן דאמרי: מוכת עץ כתובתה מנה, דאין זה מגו, דאינה רוצה להפסיד כלום מכתובתה, מ"מ נאמנת במגו דאי בעיא, אמרה: מוכת עץ אני תחתין, ונסתחפה שדהו, ותירצו: "לכך נראה דהוי מגו במקום חזקה, דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, אע"ג דבעי' היא בפ"ק דבבא בתרא אי אמרינן מגו במקום חזקה או לא, שמא חזקה דהכא עדיפא", והוסיפו לתרץ: "ואי לא אמרינן מגו להוציא, אתי נמי שפיר". ולכאורה שני תירוציהם תלויים במחלוקת הרא"ש והגאונים. לפי התירוץ הראשון עיקר הפטור הוא משום החזקה, ומכיוון שכן כוחה של החזקה גדול אף מכוח המיגו, ואילו לפי התירוץ השני עיקר הפטור הוא משום שחכמים תיקנו הן את החיוב והן את הפטור, ולא משום החזקה, ולכן אין החזקה עדיפה מן המיגו, וצריך לתרץ ש"לא אמרינן מגו להוציא". אלא שלפי זה יקשה לכאורה, מדוע אין הרא"ש, הסובר שעיקר הפטור הוא משום החזקה, מביא את התירוץ הראשון, וכותב רק "דמוכת עץ לא שכיח, א"נ לא אמרינן מיגו לאפוקי ממונא". ונראה להסביר, שלדעת הרא"ש אי אפשר לומר שהחזקה של "אין אדם טורח בסעודה ומפסידה" עדיפה מהחזקה של "לא עביד איניש דפרע בגו זימניה", שעליה מדובר בגמרא בבבא בתרא (בדף ה ע"ב), מכיוון שחזקה זו, שעליה מדובר בבבא בתרא, עדיפה על פני כל החזקות כולן, שכן בניגוד לכל שאר החזקות, מוציאים על פיה ממון, ומה עוד שהחזקה של "אין אדם טורח בסעודה ומפסידה" אינה מועילה אלא אם כן כתובה היא מדרבנן, ואילו החזקה של "לא עביד איניש דפרע בגו זימניה" מועילה אף לדינים מדאורייתא כמלואה, שטר ופדיון הבן, ולכן סובר הרא"ש, שעל אף שעיקר הפטור הוא משום החזקה, מכל מקום אי אפשר לומר שהחזקה הזאת עדיפה על פני החזקה שעליה מדובר בבבא בתרא, ומועילה אף כנגד מיגו. ואילו התוספות סוברים שמכל מקום עדיפה היא חזקה זו על פני החזקה שעליה מדובר בגמרא בבבא בתרא, וכפי שמצינו שלגבי חזקה זו נפסק בפשטות שאין צורך בשבועה בנוסף לה, ואילו לגבי החזקה של "לא עביד איניש דפרע בגו זימניה"

מביא ה"מגיד משנה" (בהלכות מלווה ולווה, פרק יד, הלכה א) מחלוקת, האם יש צורך בשבועה בנוסף לה או שאין בה צורך, ולכן סוברים התוספות שחזקה זו מועילה אף כנגד מיגו, בניגוד לחזקה שעליה מדובר בגמרא בבבא בתרא.

והנה, הר"ן (בדף ג ע"ב מדפי הרי"ף, ד"ה חזקה) הביא את דברי הרמב"ן: "והקשה הרמב"ן ז"ל: כיון דאוקימנא להא בדלא טענה איה, א"נ בברי וברי, פשיטא דאיהו נאמן, ואפילו סבירא לן דכתובת אשה מן התורה, שהרי לא כתב לה אלא על מנת לכונסה וימצאנה בתולה, וכיון שכן עליה להביא ראיה שנתקיים התנאי, אטו מאן דמפיק שטרא דתנאי, לא אמרי' ליה: קיים שטרך ותנאך וחזת לדינא? ומה טעם אמרו: 'זהם האמיננהו', דאלמא דאי דאורייתא לא מהימן, וכמו שכתב רש"י ז"ל? ועוד, דקאמר גאון ז"ל, דלענין תוספת, כיון דאיהו כתב לה מדיליה, לא הימננה רבנן ולא מהימן, וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בהלכות, ואמאי לא?"; וכתב: "ולדידי לאו קושיא היא כלל, דכיון דאית לה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, אם אתה אומר: נאמן, ועלה דידה רמי לברורי, ואי אפשר לה להביא ראיה, הרי היא קלה בעיניו להוציאה, וכדאמר: 'א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם', הלכך דאי אי לאו דהימננהו רבנן משום דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, לא הוה מהימן, דאם איתא דמיהמן, נמצאו בנות ישראל כהפקר, ואילו הוה כתובה דאורייתא לא סמכינן [אדהיא טעמא, דלא ברירא כולי האי, וכן נמי במאי דמשעבר לה מעכשיו לא סמכינן] עליה, שאינו ברין שיפתה אותה בשיעבוד זה כדי שיעשה בה רצונו ואח"כ יבא ויאמר: פתח פתוח מצאתי, ובדאי שלא על דעת כן נשתעבד, אלא דכיון דכתובתה דרבנן, סמכו על טענה זה והאמיננהו, ומקולי כתובה שנו כאן" וכו'. הרמב"ן, על אף שאינו מביא בפירוש את דברי הגמרא בפרק שני (בדף יט ע"ב): "זילו קיימו תנאיכו וחזתו לדינא", הרי הוא מסתמך על דברי הגמרא הללו, וכפי שאנו מוצאים ברשב"א (בד"ה אמר רב נחמן) שהקשה

את אותה קושיה והסתמך על דברי הגמרא הללו, ומקשה: מדוע הגמרא אומרת שהוא נאמן רק מכיוון שכתובה היא מדרבנן? הרי גם אם כתובה היא מדאורייתא הוא צריך להיות נאמן, שכן בכתובה יש תנאי שהאישה צריכה להיות בתולה, והיא צריכה להוכיח שהתנאי הזה אכן קיים על מנת שתוכל לגבות את הממון הכתוב בכתובה, וכפי שהוא בכל שטר עם תנאי. ועוד מוסיף הרמב"ן להקשות על דברי הרי"ף: מדוע אין הבעל נאמן לגבי תוספת הכתובה? הרי גם לגבי תוספת הכתובה צריכה האישה להוכיח שהייתה בתולה על מנת לגבות זאת, וכפי שהוא בכל שטר עם תנאי. והר"ן מתרץ שעל אף שהכתובה היא שטר עם תנאי, מכל מקום אין היא דומה לשטר עם תנאי רגיל, שכן כל מטרתה היא לגרום שלא יהיה קל בעיני הבעל לגרש את אשתו, ולכן אין לומר שגם פה חובת ההוכחה של קיום התנאי תהיה מוטלת על האישה, שכן אם תהיה חובה זו מוטלת על האישה, והיא לא תוכל להוכיח זאת, יחזור המצב לקדמותו, שיהיה קל בעיני הבעל לגרש את אשתו, ולכן חובת ההוכחה מוטלת על הבעל, אלא שכנגד חובת ההוכחה הזאת קיימת החזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. הרמב"ן סובר שהנימוק של "לא תהא קלה בעיניו להוציאה" אינו אמור אלא לגבי משך תקופת הנישואין, ולא לגבי מציאות שמיד לאחר החופה יטען שמצא פתח פתוח, שכן הכתובה לא נועדה אלא למנוע גירושין פזיזים של הבעל, ואילו בטענת "פתח פתוח מצאתי" אין אלו גירושין פזיזים, אלא הפקעת מציאות הנישואין מעיקרה, ואילו הר"ן סובר שהנימוק הזה קיים גם לגבי מציאות שהבעל טוען "פתח פתוח מצאתי", וגם במציאות כזאת מוטלת חובת ההוכחה על הבעל, ולכן יש צורך בחזקה כנגד חובת הוכחה זאת. ולפי זה סובר הר"ן כגאונים, שהחזקה אינה עיקר טעם הפטור, אלא היא נועדה לבוא רק כנגד חובת ההוכחה של הבעל, ועיקר הפטור הוא משום שכפי שתיקנו חכמים את חיוב הכתובה — כך הם תיקנו גם את הפטור. וכמו כן מובן שלדעת הגאונים היה צורך בנוסף לטעם שכפי שתיקנו חכמים את החיוב

— כך הם תיקנו גם את הפטור, גם בחזקה, משום חובת ההוכחה המוטלת על הבעל, ולכן כתבה הגמרא את שני הטעמים.

אנו רואים, אם כן, שהרמב"ן, ואף הר"ן, סוברים שכתובה מוגדרת כשטר עם תנאי, ויש צורך להבין מדוע אמנם הכתובה מוגדרת כשטר עם תנאי? הרי הצורך בבתוליה של האישה אינו נכתב בכתובה בצורת תנאי. ומה עוד שהמשנה בפרק "המדיר" (בדף עה ע"א) אומרת, שאישה ש"נכנסה לרשות הבעל, הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו, והיה מקחו מקח טעות" וכו', ואין היא אומרת שחובת ההוכחה מוטלת על האישה מכיוון שזהו שטר עם תנאי. ונראה להסביר שלדעת הרמב"ן והר"ן אין לדמות את דין המומים לדין חסרון הבתולים, וזאת מכיוון שמציאות המומים באישה גורמת לביטול הקידושין מכוח אומדנא שהבעל לא התכוון לקדש אותה אם יש בה מומים, ולכן גם אם קידש אותה בסתמא ולאחר מכן נמצאו בה מומים, הרי זה מקח טעות, ואילו חסרון הבתולים באישה גורם לביטול הקידושין מכוח הכתובה, שנאמר בה: "מהר בתוליכי כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא", ואם כן ההתחייבות לעיקר הכתובה ניתנת כמזהר בתולים, ואם אין היא בתולה, אין ההתחייבות חלה כלל, ומכיוון שכן רק חסרון הבתולים מוגדר כביטול של התנאי בכתובה, ורק לגביו חלה לדעת הרמב"ן חובת ההוכחה על האישה. אלא שלפי זה יכול היה הר"ן לתרץ את קושיתו השנייה של הרמב"ן באופן פשוט, ולומר שלדעת הר"ף אין הבעל נאמן לגבי תוספת הכתובה, מכיוון שרק על עיקר הכתובה נאמר שהיא מזהר בתולים, ולא לגבי תוספת הכתובה, ומכיוון שכן אין תוספת הכתובה מוגדרת כתנאי בכתובה, וחובת ההוכחה לגביה מוטלת על הבעל ולא על האישה. ומתוך כך שהר"ן אינו מתרץ זאת, נראה שהוא סובר שאין תוספת הכתובה מהווה חלק נפרד מעיקר הכתובה, אלא זהו חלק מעיקר הכתובה, וגם הוא מוגדר כמזהר בתולים, ולכן גם הוא מהווה תנאי בכתובה, וגם לגביו צריכה

לכאורה להיות חובת ההוכחה מוטלת על האישה ולא על הבעל, ולכן לא תירץ הר"ן תירוץ זה.

אולם גם דברי הרא"ש טעונים עריין ביאור. הרא"ש כתב ש"גם לענין תוספת, שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה, היאך נאמר שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבוקר נתחרט ומגרשה? אלא ודאי טענתו אמת, ולהכי מגרשה" וכו', ואם כן הוא סובר שהבעל נאמן אף לגבי תוספת הכתובה מכוח החזקה ש"אין אדם טורח בסעודה ומפסידה". ולכאורה אין זה מובן כיצד ניתן לומר שהחזקה הזאת מועילה אף לגבי תוספת הכתובה? הרי הגמרא מביאה את החזקה הזאת בנימוק לכך שטענת "פתח פתוח מצאתי" מהווה פטור לחיוב הכתובה שחייבו חכמים, ואם כן, אף אם היא מהווה את עיקר טעם הפטור, מכל מקום אין היא מועילה, לפי דברי הגמרא, אלא לענין עיקר הכתובה, ולא לענין תוספת הכתובה. הגמרא מביאה בדבריה שני נימוקים לפטור: האחד הוא, שכפי שתיקנו חכמים את חיוב הכתובה, כך הם תיקנו גם את הפטור בטענת "פתח פתוח מצאתי", והשני הוא החזקה, ומשמע שיש צורך בשניהם, ולכאורה אין זה מובן כיצד ניתן לומר שיש פטור גם בתוספת הכתובה, אף על פי שאין קיים שם אלא הנימוק של החזקה, ולא הנימוק הראשון? ונראה להסביר, שלדעת הרא"ש שני הנימוקים של הגמרא הם שני נימוקים נפרדים, ואם כי לגבי עיקר הכתובה יש צורך בשני הנימוקים, הרי לענין תוספת הכתובה יש צורך רק בנימוק של החזקה, וזאת מכיוון שחיובי עיקר הכתובה ותוספת הכתובה נוצרים בשני זמנים נפרדים. הרי"ד מוכיח בתוספותיו למשנה בסמוך (בדף יב ע"ב), שחיוב עיקר הכתובה נוצר בשעת האירוסין, וכותב: "הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת: משארסתני נאנסתי, ונסתחפה שוך, והוא אומר: לא כי, אלא עד שלא ארסתך, והיה מקחי מקח טעות — ר"ג ור"א אומרי: נאמנת, ור"י אומר: לא מפיה אנו חיינן, אלא הרי היא בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו עד שתביא ראייה לדבריה;

היא אומרת' וכו' — מכאן מוכח שיש כתובה לארוסה, ומשעת שאירסה נתחייב בכתובתה בתנאי ב"ד, ומ"ה קאמרה ליה הכי, דמקודם שנבעלה הוה משועבד לה, ועכשיו שנאנסה לא הפסידה שעבודה, דאי אמרת אין כתובה לארוסה עד שיכנסה, וזאת כבר נבעלה קודם הנשואין, אדרבה, אומר הבעל לאשה: נסתחפה שוך שהפסדת בתולך, ובעת הנשואין בעולה היית, א"ו טעמא הוא משום דיש כתובה לארוסה, ומשום אירוסינ נתחייב לה' וכו', ואילו חיוב תוספת הכתובה אינו נוצר אלא בשעת הנישואין, וכפי שמדגיש הרא"ש ש"לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה, היאך נאמר שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבוקר נתחרט ומגרשה?". ומכיוון ששני החיובים נוצרים בשני זמנים שונים, ניתן לומר שהם שונים זה מזה אף לגבי תוקף חיובם, ואם כי לגבי חיוב עיקר הכתובה יש צורך בשני הטעמים על מנת להתירו, שכן לחוקה אין תוקף מספיק, שהרי הוא מרוויח ממון על ידיה, אולם לגבי חיוב תוספת הכתובה מספיקה החוקה. לגבי חיוב עיקר הכתובה ניתן לומר שאין החוקה מספיקה, שהרי עיקר הכתובה הוא מאתיים זוז, ובמאתיים זוז יכול אדם לחיות במשך שנה שלמה, וכפי שאנו מוצאים במשנה בפאה (בפרק ה', משנה ח) שמטעם זה "מי שיש לו מאתיים זוז לא יטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני", וייתכן שמזמן האירוסינ ועד לחופה חזר בו האדם מרצונו לישא את האישה, אלא שלא רצה להפסיד את מאתיים הזוזים, ולכן נשא אותה ולאחר מכן טען טענת פתח פתוח, וממילא מובן שכדי שיהיה נאמן יש צורך בנוסף לטעם של החוקה, גם בטעם הראשון. אולם חיוב תוספת הכתובה נוצר בשעת החופה, ולכן אם האדם לא היה רוצה לישא את האישה, מסתבר שהוא לא היה כותב לה בשעת החופה תוספת כתובה כלל, ואם כתב לה תוספת כתובה, ולאחר החופה טען: "פתח פתוח מצאתי", מספיקה החוקה ש"אין אדם טורח בסעודה ומפסידה" לפטור אותו מחיוב תשלום תוספת הכתובה. ולפי זה מובן שהגמרא הביאה את שני הטעמים רק לגבי הפטור מחיוב עיקר הכתובה, ולא לגבי הפטור

מחויב תוספת הכתובה, שכן לגבי הפטור מחיוב תוספת הכתובה מספיקה החזקה.

ומאידך גיסא סוברים הגאונים שהבעל אינו נאמן אלא לגבי עיקר הכתובה, ולא לגבי תוספת הכתובה, ונראה שלדעתם נוצר גם חיוב עיקר הכתובה בשעת החופה, ואין חילוק בינו לבין חיוב תוספת הכתובה, אלא שמכיוון שלגבי תוספת הכתובה אין קיים הנימוק שכפי שתיקנו חכמים את חיוב הכתובה — כך הם תיקנו גם את הפטור, אלא רק הנימוק של החזקה, לכן לדעת הגאונים אין הבעל נאמן לגביו. אולם מכל מקום יש צורך להבין כיצד ניתן לפצל את נאמנותו של הבעל, שכן לגבי ספר תורה אומרת הגמרא בגיטין (בדף נד ע"ב) ש"מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך, אתה נאמן להפסיד ספר תורה", ואין אנו מפצלים את נאמנותו, ויש צורך להבין מדוע כאן אנו מפצלים את נאמנותו? ואם כי ניתן לחלק ולומר, שלגבי ספר תורה אין אפשרות לחלק בין השכר ובין כשרותו של ספר התורה, מכיוון שהשכר ניתן על ספר תורה הראוי לשימוש, ואם ספר התורה הזה ראוי לשימוש — גם אם הדבר נעשה בניגוד לדבריו, מכל מקום ספר התורה ראוי לשימוש, ולכן הוא זכאי לקבל את שכרו, מה שאין כן בכתובה, שבה ייתכן שיתחייב האדם רק בעיקר הכתובה, ולא בתוספת הכתובה, אולם מכל מקום מתוך דברי הגמרא בריש פרק "אף על פי" (בדף נד ע"ב) ניתן להוכיח שאין לפצל את נאמנותו של הבעל בין הנאמנות לגבי עיקר הכתובה ובין הנאמנות לגבי תוספת הכתובה, שכן הגמרא שם אומרת ש"תנאי כתובה ככתובה דמי; נפקא מינה למוכרת ולמוחלת, למורדת ולפוגמת, לתובעת ולעוברת על דת, לשבח, לשבועה ולשביעית" וכו', ואם כן אין לחלק בין עיקר הכתובה ובין תוספת הכתובה. ונראה לחדש ולומר, שלדעת הגאונים, כאשר הבעל טוען טענת פתח פתוח, חכמים לא תיקנו לאישה כתובה כלל, וזאת בניגוד להסברו של הר"ן. הרמב"ן הקשה, מדוע אין הבעל נאמן לדעת הגאונים לגבי

תוספת הכתובה? הרי זהו שטר עם תנאי, ועל האישה להוכיח את קיום התנאי, ולא על הבעל. והר"ן תירץ, שמכיוון שתיקנו חכמים לאישה כתובה על מנת שלא יהיה קל בעיני הבעל לגרשה, הרי הם תיקנו גם שלא תצטרך להוכיח את קיום התנאי, מכיוון שאם הייתה צריכה להוכיח זאת, ולא הייתה יכולה להוכיח, שוב היה קל בעיני הבעל לגרשה. ואת דבריו ניתן להבין בשני אופנים: ניתן להבין שחכמים נתנו לאישה נאמנות לומר שהתנאי קיים, וניתן להבין שעל אף שאין לה נאמנות, מכל מקום קבעו חכמים שלא תצטרך להוכיח שהתנאי קיים, כדי שלא תהא קלה בעיני בעלה להוציאה. והר"ן הוסיף, שלגבי עיקר הכתובה נתנו חכמים נאמנות לבעל ולא לאישה, וזאת משום החזקה ש"אין אדם טורח בסעודה ומפסידה". אולם ניתן לומר שכאשר הבעל טוען "פתח פתוח מצאתי", לא תיקנו חכמים דין כתובה כלל. הגמרא אומרת, שכפי שתיקנו חכמים את דין הכתובה, כך הם תיקנו גם שהבעל יהיה נאמן בטענת פתח פתוח, וניתן להסביר שכוונתה היא, שכאשר הבעל טוען טענת פתח פתוח, לא תיקנו חכמים את דין הכתובה כלל. וראיה לדבר ניתן להביא מדברי הרמב"ם שפסק (בהלכות אישות, פרק יא, הלכה טז) ש"יש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעין ונוטלין ואחר כך תגבה התוספת, ואין לה להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עיקר כתובה, שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה", וזאת בניגוד לשאר החזקות שיש בהן צורך בשבועה, מכיוון שכשקיימת חזקה זו לא תיקנו חכמים דין כתובה כלל. ולפי זה מובן שלדעת הגאונים יש חילוק בין עיקר הכתובה לתוספת הכתובה, מכיוון שאת עיקר הכתובה לא תיקנו חכמים כאשר הוא טוען טענת פתח פתוח, אולם תוספת הכתובה היא התחייבות עצמית של הבעל, הקיימת גם בלא תקנת חכמים, ולכן היא קיימת אף אם הבעל טוען טענת פתח פתוח.